

Nr 17.

Allmänna beredningsutskottets utlåtande över motion om allmän översyn av gällande bestämmelser rörande övervakning inom olika vårdområden m. m.

I en inom andra kammaren väckt motion, II: 174, har herrar *Rimmerfors* och *Helén* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning, innebärande

1. en allmän översyn av gällande bestämmelser rörande övervakning inom olika vårdområden,

2. prövning av frågan om en med hänsyn till övervakningsinstrumentets effektivisering önskvärd samordning av utbildningsfrågor och konsultation i övervakningsärenden inom såväl barna- och ungdomsvård som nykterhetsvård och fångvård,

3. prövning av frågan om sådana ytterligare statliga åtgärder, som kan stimulera rekryteringen av den frivilliga övervakarkåren och medverka till att de allmänna vårdorganen i större utsträckning än hittills begagnar sig av frivilliga övervakare.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från fångvårdsstyrelsen, interneringsnämnden och socialstyrelsen. Fångvårdsstyrelsen har i sin tur hört samtliga skyddskonsulenter och vissa skyddsassistenter.

Ingen av de tre hörda myndigheterna tillstyrker motionen.

Fångvårdsstyrelsen anför i huvudsak följande: Sedan övervakningsinstitutet sanktionerats i lagstiftningen och ytterligare befästs i nya kriminalvårds- och socialvårdslagar, har utvecklingen kännetecknats av en fortgående differentiering mellan de olika vårdformerna. Denna utveckling, som åtföljts av ökat inflytande från statliga och kommunala övervakningsorgan, hänger tydligt samman med det förhållandet att övervakningen (tillsynen) kommit att ingå såsom ett normalt led i den av respektive lagar reglerade behandlingen av de omhändertagna. Erfarenheten har visat att det också på de särskilda vårdområdena erfordras en organisatorisk differentiering med hänsyn till klienteletts beskaffenhet och andra faktorer. Detta utesluter icke att det finnes beröringspunkter mellan övervaknings- och tillsynsarbetet på dessa områden och att det erfordras samarbete och samråd de olika områdena emellan. Detta behov av samverkan avser emellertid företrädesvis speciella fall eller grupper av fall och avser inte så mycket samarbete med de vanliga övervakningsorganen, t. ex. enskilda övervakare, som med speciella organisationsformer. När man såsom önskvärt är söker främja en samverkan mellan olika vårdområden, kan detta således icke ske genom att på

bekostnad av övervakningsarbetets individuella inriktning skapa likformighet i fråga om övervakningens rättsliga reglering eller binda samarbetet vid anvisningar och föreskrifter av auktoriserade organ. För kriminalvårdens del kan det riktas särskilt vägande invändningar mot en utveckling i den antydda riktningen.

Organisatoriskt har, såsom fångvårdsstyrelsen vid upprepade tillfällen framhållit, skyddskonsulenterna och skyddsassistenterna icke på långt när satts i stånd att fullgöra sina i lag föreskrivna arbetsuppgifter. Detta gäller i synnerhet det förberedande utrednings- och planläggningsarbetet vid personundersökningen och eftervårdens förberedande, varigenom anskaffandet av lämpliga enskilda övervakare och tillsynsmän försvårats, men även konsulenternas verksamhet under övervakningens (tillsynens) utövande. I sistnämnda hänseende medför organisationens underbemanning att den personligt inriktade samverkan mellan fackutbildad skyddskonsulent (skyddsassistent) och enskild övervakare, som är kännetecknande för övervakning och tillsyn inom kriminalvården, icke kan utformas på det sätt som bäst är ägnat att främja ett gynnsamt resultat.

För övervaknings- och tillsynsarbetet inom kriminalvården är det av synnerlig vikt att lämpliga enskilda personer kan anskaffas för uppdrag som övervakare och tillsynsmän. Det bör därvid eftersträvas att i varje särskilt fall erhålla en person som kan väntas vinna den dömdes förtroende och vara honom till stöd. Hittills har övervakare och tillsynsmän i alltför stor utsträckning rekryterats bland tjänstemannagrupper av olika slag. Detta har samband med det förhållandet, att de fåtaliga konsulenterna och assistenterna har behov av enskilda medhjälpare även i det arbete med kontroll och utredningar m. m., som egentligen skulle utföras av dem själva. Det är därför synnerligen tillfredsställande att olika sammanslutningar — tidigare idrottsorganisationerna och nu ungdomsorganisationer av olika slag — förklarat sig villiga att genom sina medlemmar medverka vid övervakning och tillsyn. För skyddskonsulenterna och skyddsassistenterna är det nämligen av största vikt att vid utväljande av enskild övervakare och tillsynsman kunna för samråd i personfrågan vända sig till en person som företräder föreningsarbetet. Självfallet får denna samverkan icke tillgå så att man utan hänsyn till den dömdes personliga egenskaper och förhållanden utser en övervakare, vilken som helst, från en lista över personer som i princip befunnits lämpliga för sådana uppdrag.

Fångvårdsstyrelsen har den uppfattningen att det önskvärda samarbetet mellan olika vårdområden icke bör genomföras genom att öka likformigheten på bekostnad av övervakningsarbetets individuella inriktning. Detta gäller icke minst de enskilda övervakarnas och tillsynsmännens medverkan.

Vad först angår de enskilda övervakarnas (tillsynsmännens) utbildning — i själva verket torde det mindre gälla utbildning än att ge information

och vägledning — är det endast i vissa delar som en gemensam kursverksamhet kan anordnas. Ej heller beträffande de enskilda övervakarnas och tillsynsmännens arvoden torde det vara lämpligt att sträva efter likformighet. Inom kriminalvården erfordras — utöver en allmän höjning av de för närvarande alltför låga arvoden — att vissa möjligheter till differentiering införes.

Det av ungdomsorganisationerna inrättade samordningsorganet synes böra bibehålla sin frivilliga karaktär.

Sammanfattningsvis anför fångvårdsstyrelsen, att för kriminalvårdens del samarbetet med frivilliga organisationer samt med övervaknings- och hjälporgan på andra vårdområden bäst främjas genom att skyddskon-sulentorganisationen, som har en nyckelställning såsom ett kriminalvårdens kontaktorgan, skyndsamt tillföres de förstärkningar som erfordras för att denna organisation skall kunna fullfölja sina arbetsuppgifter.

Interneringsnämnden anför bl. a.: Interneringsnämnden, som handhar eftervården beträffande från säkerhetsanstalt på prov utskrivna, har i allmänhet att räkna med ett övervakningsklientel på omkring 400 personer. På grund av detta klientels psykiska egenskaper, vådlighet och i regel omfattande brottslighet samt benägenhet för recidiv måste särskilt stor vikt läggas på valet av lämplig tillsyningsman. I stor utsträckning, särskilt beträffande de mera svårartade fallen, har som tillsyningsmän anlitats personal från olika skyddsföreningar, andra socialvårdstjänstemän, personal från fångvården samt polismän och det torde vara nödvändigt att i dessa fall anlita särskilt kvalificerad personal. I övrigt har frivilliga krafter inom skiftande samhällskategorier anlitats. Svårigheter att anskaffa lämpliga tillsyningsmän å vederbörandes vistelseort, särskilt i landsorten, ha dock ofta förelegat. Stor hjälp vid anskaffandet av tillsyningsmän har nämnden erhållit genom statens skyddskon-sulenter.

Enligt interneringsnämndens förmenande är det av stor betydelse att frivilliga krafter lämna sin medverkan i skyddsarbetet och nämnden finner det synnerligen angeläget att intresset för sådant frivilligt arbete stimuleras och att rekryteringen av lämpliga tillsyningsmän understödes. Interneringsnämnden har därför med tillfredsställelse sett de initiativ som tagits för att bland olika ideella organisationer väcka intresse och förståelse för övervakningsarbetet och för att bland personer, anslutna till sådana organisationer, få fram lämpliga tillsyningsmän och övervakare.

De uppgifter som åvila vederbörande tillsyningsmän beträffande från säkerhetsanstalt på prov utskrivna bliva ofta särskilt krävande och betungande med hänsyn till detta klientels bristande förmåga till social anpassning, ofta ådagalagd genom täta ombyten av arbete och vistelseort. Det vore enligt nämndens mening synnerligen önskvärt om de arvoden, som utbetalas till tillsyningsmän och övervakare, ytterligare kunde höjas så att de bättre

motsvarade det arbete och de faktiska kostnader som i regel äro förenade med sådana uppdrag. — Även anser nämnden det angeläget att större ekonomiskt stöd från staten gives åt olika skyddsföreningar, så att dessas tjänstemän av ekonomiska skäl ej belastas med alltför många övervaknings- och tillsynsuppdrag, varigenom möjligheten till personligt intresse åt de olika fallen förminskas.

Interneringsnämnden finner det vara av stort värde att genom kursverksamhet och kontaktkonferenser rekryteringen av frivilliga övervakare underlättas samt att därigenom även sörjes för deras utbildning. Enligt nämndens mening vore det även värdefullt om en samordning kunde ske inom de områden där övervakningsförfarandet användes och att tillämpliga bestämmelser och förordningar utformades så enhetligt som möjligt. Interneringsnämnden ifrågasätter däremot om inrättandet av ett särskilt gemensamt utbildningsorgan för närvarande kan anses erforderligt.

Med hänsyn till de initiativ till stärkande av övervakningsarbetet, som tagits och pågående utredningsarbete i fråga om påföljder å brott, anser nämnden det böra anstå med den i motionen föreslagna utredningen.

Socialstyrelsen redogör för vissa initiativ, som redan tagits för undanröjande av brister i övervakningsorganisationen, såsom den i motionen nämnda samarbetskommittén samt förslag som väckts om höjda anslag för utbildning av övervakare inom nykterhetsvården och höjda arvoden till dessa övervakare. Styrelsen hänvisar vidare till att den i sina anslagsäskanden för nästa budgetår begärt höjt anslag för upplysnings- och utbildningsverksamhet bland frivilliga övervakare inom barna- och ungdomsvården.

Resultatet av pågående utredningar, av samarbetskommitténs verksamhet och av höjda anslag bör, framhåller styrelsen, avvaktas, innan i motionen föreslagna åtgärder kommer till stånd.

Utskottet. Olika spørsmål rörande övervakningsverksamheten inom de i motionen avsedda vårdområdena har behandlats eller kommer att behandlas av 1954 års riksdag. Vissa av de i dessa sammanhang aktuella frågorna, bl. a. gällande den frivilliga övervakningen, har genom utvecklingen under de senaste åren kommit i ett delvis nytt läge.

Utskottet vill till att börja med erinra om att statsrådet och chefen för justitiedepartementet i årets statsverksproposition bl. a. framhållit såsom angeläget, att den i fjolårets statsverksproposition förutskickade och sedermera påbörjade översynen av skydds- och hjälpverksamheten inom kriminal- och socialvården slutföres så snart omständigheterna det medger. Departementschefen har jämväl understrukit vikten av att frivilliga krafter i väsentligt vidgad omfattning tages i anspråk såsom övervakare och tillsynsmän. Den av statsutskottet i bl. a. ifrågavarande punkt biträdda propositionen har numera bifallits av riksdagen.

I samband med anslagsäskandena för statens skolor, tillhörande barna- och ungdomsvården, har under femte huvudtiteln med hänvisning till vikten av att erhålla intresserade och lämpliga övervakare för de utskrivna hemställts om ett anslag å 5 000 kronor för upplysningsarbete i detta syfte. I motionerna I: 281 och II: 374 hemställdes, att anslaget med hänsyn bl. a. till angelägenheten av att få fram fler frivilliga övervakare skulle bestämmas till 10 000 kronor. Statsutskottet har i yttrande över motionerna bl. a. anfört att utskottet delade motionärernas uppfattning om angelägenheten av att erhålla flera och lämpliga övervakare, men att medelsanvisningen, med hänsyn till att det vore fråga om ett nytt ändamål, tills vidare borde begränsas till det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet. Statsutskottets förslag har av riksdagens bifallits.

Vad gäller övervakningen inom nykterhetsvården må framhållas, att statsrådet och chefen för inrikesdepartementet i proposition nr 158 till årets riksdag gjort ett uttalande av innebörd, att den upprustning av organen för den öppna nykterhetsvården som i propositionen föreslås enligt sakens natur också skulle komma den eftervårdande verksamheten till godo. Frågan om en eventuell utredning i sistnämnda ämne skulle bli beroende av den vidare utvecklingen av nykterhetsvårdens resultat och metoder. I samma proposition har departementschefen i andra sammanhang bl. a. dels framhållit värdet och nödvändigheten av att nykterhetsnämnderna i betydande utsträckning betjänar sig av frivilliga medhjälpare och dels påpekat vikten av att inför de förestående reformerna inom nykterhetsvården och såsom ett led i upprustningen av denna avsevärt intensifiera upplysnings- och utbildningsverksamheten beträffande befattningshavare m. fl. inom nykterhetsvården. För nästkommande budgetår äskas ett i jämförelse med innevarande år fördubblat belopp till kursverksamhet i nyss angivna syfte. Denna kursverksamhet avses skola stå öppen jämväl för de frivilliga medhjälparna.

Propositionen nr 158 jämte ett stort antal i anledning av densamma väckta motioner är under behandling av det vid årets riksdag tillsatta särskilda utskottet.

De i motionen II: 174 framlagda förslagen syftar allmänt sett till en rationalisering av övervakningsverksamheten. Som ett väsentligt led i denna rationalisering har motionärerna tänkt sig en samordning i vissa avseenden av åtgärder inom de olika övervakningsområdena, bl. a. genom samordnad kursverksamhet under ledning av ett gemensamt utbildningsorgan, som även skulle tjäna såsom kontakt- och samordningsorgan mellan vårdområdena i övervakningsfrågor. De över motionen hörda myndigheterna har icke förordat, att de föreslagna åtgärderna nu kommer till stånd. Utskottet vill för egen del hålla före att en viss grad av samordning skulle kunna vara av värde för arbetets effektivisering. Motsvarande gäller även de övriga i motionerna framställda yrkandena. Åtskilliga frågor av betydelse för över-

vakningsinstrumentets framtida utformning ligger emellertid för närvarande i stöpsleven. Till vad härutinnan ovan anförts kan fogas att straffrättskommitténs förslag till brottsbalk ännu icke slutbehandlats och att barnavårdskommittén icke avslutat sitt arbete. Resultaten av dessa utredningar och erfarenheterna av åtgärder, som årets riksdag beslutat eller kommer att besluta, bör enligt utskottets mening avvaktas, innan beslut fattas om åtgärder i motionens syfte. Utskottet får med hänsyn härtill hemställa,

att motion II: 174 icke må till någon riksdagens åtgärd föränleda.

Stockholm den 30 mars 1954.

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

PATRIK SVENSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Andersson, Birger, Jonsson, John Wiktor, Nyström, Persson, Karl*, Jansson, Erik, Strandler, Svensson, Rikard, Johansson, Theodor och Lundström;

från andra kammaren: herrar Svensson i Alingsås, Gustafsson i Bogla, fru Sjöstrand, fru Svedberg, herrar Nilsson i Bästekille, Jönsson i Rosshol, Andersson i Ronneby, Andersson i Linköping*, Svensson i Krokstorp, Johansson i Lugnvik, Ekström och Berggren.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Sjöstrand* samt herrar *Lundström* och *Berggren*.
